

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI TALABA VA O'QUVCHILARNING
MA'NAVIY YUKSALISHIGA KO'MAKLASHISH MARKAZI**

**MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI YOSHLAR SIYOSATI VA SPORT VAZIRLIGI
YOSHLAR ISHLARI AGENTLIGI TOSHKENT SHAHAR BOSHQARMASI**

**O'ZBEKISTON YOSHLAR ITTIFOQI
TOSHKENT SHAHAR HUDUDIIY KENGASHI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI HUZURIDAGI
O'ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI MASALALARI BO'YICHA
MUVOFIQLASHTIRUVCHI-METODIK MARKAZ**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI INVESTITSIIYALAR, SAVDO VA SANOAT
VAZIRLIGI O'ZBEKISTON TEXNIK JIHATDAN TARTIBGA SOLISH AGENTLIGI
RESPUBLIKA YOSH OLIMLAR KENGASHI**

“SIFATLI TA'LIM – TARAQQIYOT POYDEVORI”

**mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy
konferensiya to'plami**

2023-yil 20-aprel

“Sifatli ta'lim – taraqqiyot poydevori” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya to'plami // Toshkent, 2023-yil 20-aprel. – 1326 b.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 30-avgustdagi **“Yoshlarni ilm-fan sohasiga jalb etish va ularning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”**gi PQ-4433-sonli Qarorida belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlash, **2023-yil “Insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili”** munosabati bilan O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Talaba va o'quvchilarning ma'naviy yuksalishiga ko'maklashish markazi, Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti, O'zbekiston Respublikasi Yoshlar siyosati va sport vazirligi Yoshlar ishlari agentligi Toshkent shahar boshqarmasi, O'zbekiston Yoshlar ittifoqi Toshkent shahar hududiy Kengashi, O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi O'zbekistonning eng yangi tarixi masalalari bo'yicha muvofiqlashtiruvchi-metodik markaz, O'zbekiston Respublikasi investitsiyalar, savdo va sanoat vazirligi O'zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligi, Respublika Yosh olimlar Kengashi hamkorligida **“Sifatli ta'lim – taraqqiyot poydevori”** mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya o'tkazildi.

Mazkur konferensiya to'plamida uch yuz ellikdan ortiq maqolalar jamlangan.

Tahrir hay'ati:

Olima Ergasheva – biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Qodirjon Abdurahimov – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Mansur Aytbayev – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Jamshid Yusubov – siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Kamoliddin Jabborov – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Serobjon Yuldashev - falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Baxtiyor Mamasoliyev – fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Surojbek Sultonov – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Jaloliddin Yusubov – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Umid Menglikulov – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);
Rasul Ro'zmetov – katta o'qituvchi;
Bekzod Ernazarov – katta o'qituvchi;
Sarvar Jumayev – o'qituvchi.

Tashkiliy qo'mita kotibi:

Ulug'bek To'xtayev – O'zbekiston Milliy universiteti Yoshlar ittifoqi boshlang'ich tashkiloti yetakchisi

Maqolalarning to'g'ri va aniqligiga mualliflar mas'uldir.

© Sifatli ta'lim – taraqqiyot poydevori

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Raxmanova V.S. "Korreksion pedagogika va logopediya".-"Moliya-iqtisod", -T., 2007. 4-10-betlar.
2. Raxmanova V.S. "Defektologiya asoslari". -"VORIS-NAShRIYoT". T., 2012. 3-8-betlar.
3. Raxmanova V.S. "Maxsus pedagogika".-T., "G'ofur G'ulom", 2004.

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING INTELEKTUAL QOBILIYATLARI VA UNING TURLARI

Hamroyeva Nafisa Nizomiddinovna,
Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi

Hotamova Iroda Umar qizi,
Buxoro davlat universiteti 3-bosqich talabasi

Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual rivojlanishi ko'p qirrali jarayon, u bola shaxsiyatining barcha tomonlarini rivojlantirish bilan bog'liq bo'lib, u umumiy aqliy rivojlanish, maktabga va kelajakdagi butun hayotga tayyorgarlikning muhim qismidir. U hayot sharoitlari va atrof-muhitning bolaga ta'siri natijasida amalga oshiriladi. Intellektual rivojlanishda yetakchi rol tizimli intellektual ta'limga tegishli. Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual ta'limi - bu ongni rivojlantirish uchun o'sib borayotgan shaxsga tizimli va maqsadli pedagogik ta'sir ko'rsatishdir. U insoniyat tomonidan to'plangan bilim, ko'nikma va malakalarda, me'yorlar, qoidalar va baholashlarda aks ettirilgan ijtimoiy-tarixiy tajribani yosh avlod tomonidan o'zlashtirishning tizimli jarayoni sifatida davom etadi.

Bolalikda intellektual rivojlanish ajoyib sur'atda sodir bo'ladi. Miya bola hayotining dastlabki besh yilida tez o'sib boradi. Dastlabki yillar miyaning jismoniy rivojlanishi uchun ham, intellektual yoki kognitiv rivojlanish uchun ham hal qiluvchi davrdir. Intellektual rivojlanish kognitiv rivojlanish deb ham ataladi va bolaning fikrlash, konsepsiyalash, hukm qilish va taqqoslash, fikrlash qobiliyatining o'sishini anglatadi. Hayotning dastlabki bir necha yillarida bolalarning kognitiv rivojlanishi psixologlarda katta qiziqish uyg'otadi va uzoq vaqtdan beri mashhur tadqiqot sohasi bo'lib kelgan. Tadqiqotlar davom etayotgan bo'lsa-da, kognitiv rivojlanishning turli bosqichlari qanday va qachon sodir bo'lishi haqida turli nazariyalar mavjud. Bolaning dastlabki yillardagi intellektual rivojlanishi (0-5) tilni o'rganish, o'qish va hisoblash qobiliyatlarini o'z ichiga oladi va tug'ilishdan boshlab sodir bo'ladi. Masalan, tilni o'zlashtirish bola birinchi so'zlarini aytishdan oldin sodir bo'la boshlaydi. Dastlabki yillar intellektual rivojlanish uchun juda muhimdir, dastlabki yillarda rivojlanish va

keyingi hayotdagi muvaffaqiyatlar o'rtasida kuchli bog'liqlik mavjud. Dastlabki yillarda yaxshi kognitiv rivojlanish natijalari haqiqatan ham uzoq davom etadi.

Intellektning bir qancha turlari mavjud. Masalan, musiqiy intellektga ega bo'lgan ba'zi odamlar musiqiy asboblarda chalish yoki qo'shiq aytish qobiliyatiga ega. Musiqiy intellekt, birinchi navbatda, odamlarning turli xil tovushlar va ohanglarni osongina aniqlashlari, qo'shiqlarni qanchalik tez o'rganishlari bilan bog'liq. Musiqiy intellektga ega bolalar tovushlar, so'zlar, ovozlari va intonatsiyaga taqlid qila oladilar. Shuningdek, ular musiqa va musiqiy tadbirlardan zavqlanishadi.

Intellektning yana bir turi jismoniy intellektidir. Bunday qobiliyatga ega odamlar ko'pincha sport va jismoniy faoliyatdan zavqlanishadi. Ba'zilar raqs, badiiy gimnastika, aktyorlik va ijro kabi harakatning badiiy tomoniga qiziqishadi. Bunday aqlga ega bolalar ko'pincha yuqori energiya va ochiq havoda jismoniy o'yinni yaxshi ko'radilar. Ularning motorikali ko'nikmalari ko'pincha yoshiga qarab rivojlanadi.

Mantiqiy-matematik qobiliyat. Mantiqiy-matematik intellektga ega odamlar ma'lumotni mantiq va aql orqali qayta ishlashadi. Nomidan ko'rinib turibdiki, bunday aqlga ega odamlar ko'pincha raqamlar bilan ishlashni yaxshi ko'radilar va bu sohada katta mahorat ko'rsatishi mumkin. Ular voqealar qanday sodir bo'lishiga va qanday ishlashiga katta qiziqish bildiradilar. Turli eksperimentlar bunday iqtidorga ega odamlarga katta qiziqish uyg'otadi va ular ko'pincha kundalik faoliyatda tartibni xohlashadi.

Lingvistik intellekt til va so'zlar bilan bog'liq. Lingvistik intellektga ega odamlar ko'pincha o'qish, yozish va tillarni o'rganishdan zavqlanishadi. Bolalar tilni tez egallashlari uchun so'z birikmalariga boy bo'lishlari kerak. Bunday kuchga ega bolalar ko'pincha maktabda yaxshi o'qiydilar, chunki hozirgi maktab tizimi til o'rganishga yo'naltirilgan.

Fazoviy intellekt fazoviy hukmni namoyish etish qobiliyatidir. Bunday aqlga ega odamlar ko'pincha o'lchov va yo'nalishni yaxshi his qilishadi. Bolalar qurilish faoliyatidan zavqlanishlari, o'yinchoqlarni boshqarishda katta mahorat ko'rsatishlari va jumboqlarni yaxshi bilishlari mumkin.

Ijtimoiy, shaxslararo intellekt - bu odamlarning boshqalar bilan qanday munosabatda bo'lishlari bilan bog'liq. Bu bolalarning o'zaro munosabatlari, boshqa bolalarni o'z o'yinlariga qo'shishlarida ko'rinadi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, dastlabki yillarda kognitiv rivojlanishni yaxshi rivojlantirish kerak. Intellektual rivojlanish ota-onalar tomonidan rag'batlantirishi, ota-onalar buni qo'llab-quvvatlashlari lozim. Erta bolalik uchun intellektual rivojlanish faoliyati o'yin va kashf qilish imkoniyati orqali eng samarali tarzda amalga oshiriladi. Yuqori darajadagi fikrlash, muammolarni hal qilish qobiliyatlari, diqqat va xotirani rag'batlantirish bo'yicha tadbirlar bolalaringizning kognitiv qobiliyatlarini, shuningdek, hissiy o'yin faoliyatini yaxshilashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Fokina N.N. Give the child peace. Bilingual children are at home everywhere. M.: Special book, 2015.-159p.
2. Nizomiddinovna H. N., Gulnigor Y. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA BOLALAR NUTQINI O 'STIRISHDAGI DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – T. 2. – №. 2. – C. 122-126.
3. Nizomiddinovna H. N. et al. KATTA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING MANTIQ VA INTELLEKTINI RIVOJLANTIRISH //Scientific Impulse. – 2022. – T. 1. – №. 4. – C. 1323-1327.
4. Shodiyevna, Nizomova Shoxista. "The Symbolism of Fire and Water in Poetic Context." EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION 2.2 (2022): 170-174.
5. G'aforovna J. H. SAVOD O 'RGATISHGA TAYYORGARLIK BOSQICHIDA O 'QISH VA YOZUVGA O 'RGATISH //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – T. 2. – №. 3. – C. 1-4.

ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI TA'LIMI MAZMUNINI YANGILASH MEZONLARI

Husenova Aziza Sharipovna

*Buxoro davlat universiteti boshlang'ich ta'lim metodikasi
kafedrasi tayanch doktoranti*

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-sentyabrdagi "Xalq ta'limini boshqarish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risidagi PF-5538-son Farmoni ijrosi yuzasidan ishlab chiqilgan umumiy qoidalarda mavjud darsliklarning eskirganligi, yangi avlod darsliklarini yaratish lozimligi borasida ko'rsatma berilgan. Darsliklarni yaratish tizimida xilma-xillikning yo'qligi ularni yaratish va nashr qilishni monopollashtirishga omil bo'lib qolayotganligi aytiladi. Davlat ta'lim standartlari kompetensiyaviy yondashuvga asoslanganligiga qaramasdan, o'qitish va baholash metodlari, shuningdek darsliklar va boshqa o'quv materiallarini asosan axborotni yodlash va bayon qilishga qaratilgan bo'lib, tanqidiy fikrlash, axborotni mustaqil izlash va tahlil qilish ko'nikmalari va boshqa malakalarni rivojlantirishga to'sqinlik qilayotganligi ta'kidlab o'tiladi. Ona tili va o'qish savodxonligi fanini o'qitishda asosiy e'tibor o'quvchida tilga doir to'rt ko'nikma: o'qib tushunish, tinglab tushunish, nutq so'zlash va yozish hamda grammatik savodxonlikni shakllantirishga qaratiladi. Ta'lim jarayonida o'quvchilar voqea-hodisalarni kuzatish, anglash, qiyoslash, analiz va sintez qilishga o'rgatish orqali

Xudoyberdiyeva D, Otajonov Sh, Eshchanov B. Kvant - kimyoviy hisoblashlar asosida molekulalarning elektron tuzilishi va spektroskopik parametrlarini aniqlash.....	1180
Xudayberdiyeva S. Lingvistik qobiliyatlarning o'rganish bo'yicha yondashuvlar.....	1184
Худояров Л. Рақамли хизматлар корхона рақобатбардошлиги оширишнинг омили сифатида.....	1189
Хо'jamberdiyeva S., Xasanova M.J. Sharq mumtoz adabiyotida no'shiravoni odil timsoli.....	1194
Xursanov F. Sifatli ta'lim – taraqqiyot poydevori.....	1197
Xusanova D., Yusubov J. Ilm-fan taraqqiyotida ta'lim tizimidagi islohotlarning o'rni.....	1201
Hamroyeva M., Norqulov M. Lishayniklarning tibbiyotda qo'llanilishi.....	1205
Xamrayeva M. Alohida ta'lim olishga ehtiyoji bo'lgan bolalarda o'yin terapiyasini qo'llanilishi	1208
Hamroyeva N., Hotamova I. Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual qobiliyatlari va uning turlari.....	1212
Husenova A. Ona tili va o'qish savodxonligi ta'limi mazmunini yangilash mezonlari.....	1214
Choriyev B. Technologies and basic principles for building information processing systems during bench tests.....	1217
Cho'liyeva N. Zamonaviy nasrda badiiy zamon va makonning metaforiklashuvi.....	1220
Shodmonova F. Ways to eliminate dysarthria through the logopedic effect system.....	1223
Шакиров И. Источниковедение и историография двустороннего сотрудничества узбекистана и стран асеан.....	1227
Hakimova D. “banklarning faoliyat samaradorligini baholash modeli”	1230
Шарипов Д., Шамсиева Ў. Тинчлик – тараққиёт асоси.....	1234
Sharipova M., Islomova M. Maktabgacha ta'lim tizimida etnik-madaniy ta'lim tizimi.....	1238
Шарипова Н., Хусанов М. Язык - как средство пропаганды и манипулирования общественным сознанием.....	1241
Шаропова Н. Произведения х.тухтабаева на русском языке.....	1245
Шукуров У. Повышение качества образования путем совершенствования теоретико-методологических основ промышленного комплекса.....	1249
Шукуров У. Совершенствование теоретико-методологических основ промышленного комплекса регионов.....	1253
Shukurova M., Fayzullayeva K. Masalalarni yechish orqali matematik tasavvurni kengaytirish.....	1257
Ergashova M., Husanbayev D. Geofizik usullar yordamida muxandislik-geologik masalalarni yechish (ko'k gumbaz yodgorligi misolida).....	1259